

چند پایه، چند بچه!

چند راهکار از یک آموزگار کلاس چند پایه برای رفع مشکلات و بهینه سازی این کلاس‌ها

بتول عزیزی، آموزگار کلاس پنج پایه‌ی دبستان شهید احمد نوری، شهرستان تیران و کرون

اشاره

داشتن کلاس‌های چند پایه، به خودی خود از مشکلات نظام آموزش و پرورش کشور محسوب می‌شود. حال وجود دانش‌آموزان دیرآموز یا دانش‌آموزان مهاجر که دست کم در اوایل دوره دچار مسائل ارتباطی و آموزشی می‌شوند، بر دشواری تدریس در چنین کلاس‌هایی می‌افزاید. در نوشته‌ی **بتول عزیزی**، آموزگار یکی از کلاس‌های چند پایه، علاوه بر تعریف این کلاس‌ها، به دلایل تشکیل آن‌ها و نوعی آسیب‌شناسی پرداخته شده و راهکارهایی را برای رفع مشکلات و بهینه‌سازی این کلاس‌ها ارائه شده است. خلاصه‌ای از این نوشته‌ی طولانی را در پی می‌خوانید.

تعریف کلاس چند پایه

مطلب با تعریف این کلاس‌ها آغاز می‌شود: «کلاسی را که با حضور دانش‌آموزان دو یا چند پایه‌ی تحصیلی و با تدریس یک معلم تشکیل و اداره می‌شود، چندپایه می‌گویند. این کلاس‌ها عمدتاً در روستاها و به دلیل به حد نصاب نرسیدن دانش‌آموزان در یک پایه تشکیل می‌شوند.»

خانم عزیزی، در ادامه‌ی این نوشته، علت وجود کلاس‌های چند پایه را افزایش مهاجرت از روستا به شهر بیان کرده و گفته است: «معمولاً حد نصاب تعداد دانش‌آموزان را مسئولان آموزشی تعیین می‌کنند. در حال حاضر، با روند روبه‌افزایش مهاجرت از روستاها به شهرها (که دلایل خود را دارد)، زمینه‌ی تشکیل کلاس‌های چند پایه، بیش از پیش فراهم شده است. از آسیب‌های موجود در این کلاس‌ها، وجود دانش‌آموزان در سنین و مهارت‌های متفاوت و سطح رشد و توان یادگیری ناهمگون است.»

مشکلات خاص و جنبی

بتول عزیزی، مشکلات کلاس‌های چندپایه را به دو قسمت تقسیم و هر یک را توضیح داده است:

۱. مشکلات خاص: شامل: کمبود وقت، کمبود وسایل کمک‌آموزشی، مناسب نبودن محل مدرسه، کمبود سرانه‌ی ورزشی

و نداشتن زمین مناسب، نبود محیط غنی و نبود هماهنگی بین آموزش و عملکردهای مدرسه.

۲. مشکلات جنبی و وابسته به شرایط؛ شامل: سکونت نداشتن گروهی از معلمان در محل خدمت و رفت و آمد روزانه و پیامدهای آن مثل تأخیر و غیبت، تعطیل شدن روزهای پنج‌شنبه در برخی مدارس، سنگینی حجم کار معلم مدرسه‌ی چند پایه، مسائل انضباطی، رعایت نشدن برنامه و نظم، عقب ماندن دانش‌آموزان به علت نارسایی‌های آموزشی و غیره.

شیوه‌ها و راهبردها

تدریس در کلاس‌های چندپایه همواره به ابتکار نیاز دارد و خانم عزیزی در این باره روش‌هایی از جمله گروه‌بندی دانش‌آموزان در کلاس و نیز راهبردهای ویژه‌ی یادگیری خواندن را به رشته‌ی تحریر درآورده است که به دلیل اهمیت و کمبود فضا، صرفاً به مورد آخر اشاره می‌شود.

در راهبردهای ویژه‌ی یادگیری خواندن باید:

- ◆ به ایجاد فرصت برای بلند خواندن در چارچوب چهار مهارت عمده‌ی شنیدن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن توجه شود.
- ◆ در ارائه‌ی مواد خواندنی خوب و بر انگیزنده که به زمینه‌های فرهنگی توجه و آگاهی ایجاد کند، کوشش شود.

◆ مطالعه‌ی آزاد و مواد خواندنی غیردرسی، مورد توجه و تشویق قرار گیرد.

◆ به بهبود ارتباط بین مدرسه و خانه، یعنی توجه به خانواده به‌عنوان پشتوانه‌ی دانش‌آموز، دقت شود.

◆ تلفیق فعالیت‌های یادگیری و خواندن دیگر متون درسی، در برنامه‌ی کلاسی گنجانده شود.

◆ استفاده‌ی نظام‌مند از راهکارهای متفاوت برای کمک به بازشناسی واژگان در طول کلاس، مورد عنایت باشد.

توجه داشته باشیم که راهبردها نه تنها در مورد خواندن، که در مورد سایر درس‌ها مثل ریاضیات و انشا نیز دستورالعمل دارد.

هم‌چنین استفاده‌ی بهینه از زمان برای پیشرفت کلاس و احیاناً جلوگیری از افت تحصیلی و شناخت عوامل مخرب کلاس هم مهم است.

خانم عزیزی در مقاله‌ی خود پیشنهادهای جالبی را در مورد کلاس‌های چندپایه مطرح می‌کند:

- ترکیب کلاس‌های چند پایه به نحوی باشد که معلم وقت و زمان کافی برای رسیدگی به تک‌تک درس‌ها را داشته باشد و در همه‌ی مراحل تدریس، به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه کند.
- مسئولان آموزش و پرورش، امکانات بیشتری در اختیار مدارس چند پایه و معلمانشان بگذارند و آن‌ها را تحت حمایت قرار دهند.

- با اولیا جلسات مستمر تشکیل و از نظرات آن‌ها استفاده شود. اگرچه اکثر اولیای روستایی، بیشتر از پنج کلاس سواد ندارند، اما توجه به دانش‌آموزان در منزل، می‌تواند مفید باشد. چرا که معلم با توجه به حجم کاری زیاد، ممکن است درست نتواند عقب‌ماندگی درسی دانش‌آموزان را بررسی کند.

- معلم برای هر دانش‌آموز پرونده‌ی خاصی تهیه کند. هر چند ممکن است این کار وقت‌گیر باشد، اما به این طریق، معلم می‌تواند دانش‌آموز را بهتر بشناسد و در صورت لزوم برای استعداد یا عقب‌ماندگی او برنامه‌ریزی کند و به تقویت روحیه و خودباوری او بپردازد.

- معلم در ابتدای سال تحصیلی، برنامه‌ی هفتگی کلاس را به دانش‌آموزان و اولیای آنان بدهد و برنامه‌هایش و نیز انتظارات خود را از اولیا و فرزندان‌شان و هم‌چنین روش‌ها و نحوه‌ی ارزش‌یابی‌های فردی و گروهی، برای آنان بیان کند.

- به معلمان کلاس‌های چندپایه، امتیاز و مزایای حقوقی تعلق گیرد.

- معلم از تغییرات کتاب‌های درسی به نفع بچه‌ها بهره بگیرد. اکنون که کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم و هدیه‌های آسمانی تغییر کرده است، می‌توان دروس مشترک در پایه‌های گوناگون را با هم تدریس کرد. مثلاً باغچه‌بان در پایه‌های چهارم و پنجم یا نماز آیات که سال گذشته در دو پایه تکرار شده بود و...

- اوقات فراغت دانش‌آموزان را غنی کنیم و از طریق پاداش و جایزه انگیزه ایجاد کنیم.

- ساعات تربیت‌بدنی برای همه‌ی کلاس، در یک ساعت مشخص در نظر گرفته شود تا هم بچه‌ها ورزش کنند و هم معلم بر آن‌ها نظارت داشته باشد. به عبارت دیگر، زنگ ورزش همه‌ی پایه‌ها با هم و یکی باشد.

- درس هنر که شامل نقاشی، خطاطی، کاردستی، سرود، نمایش و... است، برای کلیه‌ی پایه‌ها در یک زمان اجرا شود و دروس مهم مثل هنر و ورزش، فدای دروس دیگر نشوند.

- درس انشا که در کلاس‌های اول تا چهارم در کنار کتاب

خانم عزیزی با دانش‌آموزان کلاس چند پایه‌ی خود در حال صرف غذا

بنویسیم است، یک روز در هفته به‌صورت کار با کلیه‌ی پایه‌ها که شامل کتاب بنویسیم، جمله‌سازی، کتاب‌خوانی، مطالعه‌ی مجلات رشد کودک، نوآموز و دانش‌آموز است، در نظر گرفته شود تا مهارت کتاب‌خوانی نیز در دانش‌آموزان تقویت شود.

- کتاب‌خانه‌ی آموزشگاه فعال باشد و به کلیه‌ی دانش‌آموزان از پایه‌ی اول تا پنجم کتاب داده شود تا اولیا همه‌ی بچه‌ها کتاب بخوانند. این کار باعث غنی شدن گنجینه‌ی لغوی آن‌ها می‌شود.

- برای معلمان کلاس‌های چند پایه متناسب با پایه‌هایی که تدریس می‌کنند، دوره‌های ضمن خدمت برگزار شود.

- جشنواره‌های الگوهای برتر تدریس در کلاس‌های چندپایه برگزار شود و طرح‌های نو و ابتکاری معلمان این کلاس‌ها انتخاب و تشویق شود.

- داوران از میان معلمان که خود چند پایه تدریس کرده‌اند، انتخاب شوند.

- از معلمان با انگیزه و دارای مهارت کافی در اداره‌ی کلاس‌های چندپایه، استفاده شود.

- گروه آموزشی ویژه‌ی کلاس‌های چند پایه تشکیل شود. فیلم‌های آموزشی تهیه شود و در آموزشگاه از آن‌ها استفاده‌ی بهینه به‌عمل آید.

- در رشد و پیشرفت فعالیت‌های کلاس‌های چندپایه از نظرات متخصصان تعلیم و تربیت استفاده شود.